

LISTEK.

Carska krona in suženjska veriga.

Odlomek iz zgodovine bolgarske države. Po nem. izvirniku spisal A. M.

Carska krona.

Poletnega dne leta 880. sta stala pred cesarsko palačo v Carigradu dva mladeniča, oblečena po šegi deželnih imenitnikov. Prvi je bil visokorastle postave s plemenito resnostjo na olikanih potezih, drugi pa je bil skoro za glavo manjši in nič manj lepe postave; njegov obraz je izražal premetenost. Oči obeh so počivale z občudovanjem na krasni marmorni skupini, ki je predstavljala bika, katerega je popadel lev za rog.

Manjši mladenič je vprašajoče pogledal tovariša.

„No, Simeon“, je dejal, „ni li to veličastno delo grške umetnosti? Kaj bi ti dal, da imaš to v svoji domovini?“

Ponosen smehljaj je zaigral okrog usten tovariša. Blesčečih oči se je obrnil k vprašalcu in rekel:

„Ničesar bi ne dal. Kaj bi pa ti storil, ako pridem jaz nekoga dne v Bizane in si vzamem to marmorno skupino?“

Vprašanje je osupnilo tovariša. Tiho in strmeče je gledal prijatelja, potem pa se je glasno zasmeljal.

„Simeon, ti si malo predrzen“, je vskliknil, „ali pa si sanjač!“

„Niti prvo, niti drugo“, je odvrnil mirno Simeon. „Pred takšnim očitanjem me brani že izobrazba, kojo sem si pridobil v tem mestu. Branita me tudi resnost in vrlost mojih učiteljev. Vzgoja mojega duha je varna pred norostmi in sanjarjami. Ali nisem že pol Grka? Dokaz, koliko znanja sem si pridobil, kojega podajajo učenjaki v tvoji domovini svojim učencem.“

„A jaz vkljub temu vstrajam pri tem, da si sanjač“, je odgovoril tovariš s krepkim in trdnim glasom.

„In jaz kljub temu vstrajam pri tem“, je govoril Simeon s svečano resnobo na obrazu, „da bo ta marmorna skupina dobila najbrž drugo stojišče.“

Leon se je kratko in zasmehljivo nasmehnil. „Ti bi nazadnje še celo rad predstavil leva?“ je pripomnil skoro z razžaljenim naglasom.

„Da, in ti se moraš zadovoljiti z bikovimi rogi“, je odvrnil Simeon s ponosnim smehljajem na fino začrtanih ustnih.

„Dobro tedaj, potem te bodo nasadili rogovni vrzli v zrak“, je odgovoril Leon, na kojega čelu se je prikazal zmagovalni sijaj. Misli je, da je s tem odgovorom porazil prijatelja, kar mu je vzbujalo sladko čustvo, kajti že večkrat je moral čutiti Simeonovo premoč, posebno pred učitelji, kjer se je šlo za bistrost duha v pripravljenem govoru po pravilih, ki jih zahteva razum.

Simeon je navidezno pokazal, kot bi ga odgovor prijatelja porazil. Zasukal je razgovor na drug predmet, in zapustila sta marmorno skupino in cesarsko palačo.

Po tem razgovoru so pretekli dnevi, tedni in meseci. Mladenič Leon je sedel na prestolu vzhodno, rimskega cesarstva, a njegov prijatelj Simeon je postal knez Bolgarov. Kolikokrat sta se pač spominjala pogovora pred cesarsko palačo?

Posebno nagnenje kneza Simeona do grške omike, grške umetnosti in znanosti, je bilo tako ukoreninjeno, da ga ni zapustilo tudi kot vladarja Bolgarov. Gojil je jezik Homerja, največjega grškega pripovednega pesnika, na svojem dvoru v Preslavi z isto gorečnostjo, s katero je gojil kot učenec v Carigradu kamor ga je rano poslal njegov oče, da bi si

izobrazil krasne darove duha. A Simeon, kojega so primerjali sovrstniki z učenim kraljem Ptolomejem v Egiptu, je vendar preveč ljubil domovino, da bi se popolnoma udal grškemu uplivu. Rabil je grški duh kot sredstvo, s katerim bi svoje neomikano ljudstvo povzdignil na višjo stopinjo omike; posluževal se je bizantinske omike, da bi pripravil Bolgare za velikansko nalogo, za koje izvršitev je smatral sebe in nje sposobnim. Učeni možje, koje je odlikoval s svojo naklonjenostjo, so prestavili različna grška dela na bolgarski jezik. Udeleževal se je sam z živahno gorečnostjo vzvišene izobraževalne naloge s tem, da je prestavil zbirko iz razlag sv. Janeza Zlatousta v staro-bolgarski jezik in jo naslovil: „Zlata reka“. Sveti možje so propovedovali in učili v njegovi deželi ter si prizaževali, z ustanavljanjem šol vzgojiti in izobraziti bolgarsko mladino.

Stolico v Preslavi je okrasil Simeon z vsemi lepotaми grške umetnosti tako, da so se vsi potovalci in obiskovalci mesta, ki je že samo oh sebi vzbujalo pozornost radi precejšnjega obsega, zelo čudili, kakor hitro so se bližali palači Simeonovi. Nek starobolgarski pisatelj slika z navdušenimi besedami stolico velikega kneza in popisuje, kako so okrašene stene palače s slikarjami, zlatom in srebrom; spominja se tudi krasnih cerkev, ki so se tedaj nahajale v Preslavi. Dandanes seveda piše veter raz balkanske planjave čez opustošene razvaline obzidja, ki je edino še preostalo od krasote carskega gradu.

Je li kedaj knez Simeon pomislil na mogočnost, da od vse krasote, ki ga je obdajala, in veličine njegove dežele, ne bo nekoga dne ničesar več? On, ki je gojil tako črne misli in hotel premestiti središče svoje oblasti v sam Carigrad?

Nekega dne je sedel mogočni vladar v svojem ponosnem kraljevem poslopju, na prestolu, opremljenem z znaki svojega dostojanstva. Po grški šegi je bila obšita njegova obleka z biseri. Na vratu se mu je bliščala zlata verižica iz povcev, a zlate zapestnice so mu krasile roke; škrlatni pas mu je ovijal ledje in zlat meč je visel ob njegovi levici. Ob strani so sedeli njegovi plemeniti svetovalci, boljari, istotako v blesčečih oblačilih, z zlatimi verižicami, zapestnicami in pasovi.

Bila je ura, v kateri je dovolil knez tudi najmanjšemu svojemu služabniku dostop, če ga je prisilila kakšna resna zadeva, iskati pomoči pri vladarju.

Zašumelo je zagrinjalo, ki je tvorilo vhod v dvorano. Visokorastel mož je vstopil in se bližal z vsemi znaki dolžnega spoštovanja prestolu vladarja, ki je opazoval prišleca od nog do glave. Zdelo se je, da opazuje z gotovim dopadanjem prišlečevo lepo brado, ki se je valovila globoko čez pas, ki je oklepal s kožuhovalno obšito in z vrvicami zapeto suknjo.

„Kdo si?“ vpraša Simeon moža.

„Čez vse odlični, preslavni knez“, začel je tujec, „sin sem tvojega ljudstva. Pišem se Ivan Radoslav in sem trgovec v Solunu.“

„V Solunu?“ je ponovil Simeon. „In ti prideš k meni? Kaj hočeš od mene, Ivan Radoslav?“

„Poslušaj me, čez vse odlični in preslavni gospod, Ti veš, da se Boljari odlikujejo kot trgovci v glavnem mestu grške dežele in da pridejo vsi pridelki na obeh straneh Donave ležečih dežel v promet s pomočjo podjetnih in trgovsko izobraženih Bolgarov. Dosedaj se je nahajala trgovska pravica za Bolgarijo v rokah bolgarskih trgovcev v Carigradu.“

„Dosedaj?“ je prekinil Simeon poročevalca. „So se li predržni oškodovati bolgarske trgovce?“

„Da, čez vse mogočni knez“, odvrnil je trgovec. „Grški kupci so nas zavidali radi trgovske pravice in sklenili so, potisniti nas iz glavnega mesta. Obrnili so se na evnuha Muzika, ki je ljubljene cesarske milosti deležnega Cavee. Muzikos je dosegel, kar so želeli njegovi prijatelji. Cesarsko povelje je prisililo bolgarske trgovce, izseliti se v Solun.“

Tamkaj pa nas stiskajo z visoko carino in davkom tako, da je naša poguba neizogibna, ako nam ti, najmogočnejši gospod, ne pomagaš s tem, da vložiš za nas na cesarskem dvoru priziv.“

Knez Simeon je poslušal z bliskovitimi pogledi, na kar se je obrnil do svojih zvestih svetovalcev in jim dejal:

„Kaj se vam zdi, kaj je treba storiti?“

Boljari so izrazili svoja mnenja; vsak je podpiral prošnjo trgovca iz Soluna. Eden izmed svetovalcev je pristavil z odločnim glasom:

„Ako se bo Leon branil, storiti onim možem pravico, koji so meso našega mesa in kri naše krvi, potem ga moramo spomniti Krumovih časov.“

Knez Simeon je govoru pohvalno kimal, in ko je Boljar končal, je vskliknil knez:

„Potem bode prijel lev bika za roge in mu zasidil tace v meso.“ Nato se je obrnil na trgovca, rekoč:

„Vrni se, Ivan Radoslav, k svojim rojacom in našim bratom in povej jim, kar si slišal. Niste stavili zastoj svojega zaupanja v mene.“

Z izrazom najiskrenejše zahvale je zapustil solunski trgovec dvorano bolgarskega vladarja.

Se istega dne je poslal Simeon pismo v Carigrad in vložil priziv v prid stiskanih bolgarskih trgovcev. Simeon je vnaprej uganil, kakšen bo odgovor Leonov, kajti poznal je nečimurnost svojega nekdanjega prijatelja, ki se je jako rad imenoval „modroslovec na prestolu“. Ravno to nečimurnost pa je Simeon nalašč ranil s tem, da je v pismu posebno povdarjal, da je nečastno za pravega modroslovca, ako postavi na mesto pravice krivico; krivično pa je ravnanje z dotičnimi bolgarskimi trgovci.

Leon je odgovoril kratko, toda jasno: odločno je zavrnil vmešavanje bolgarskega Kneza v svoje zadeve. In ravno to je hotel Simeon. Hitro je se odločil in napovedal cesarju Leonu vojsko ter urno prodiral v Makedonijo. Tu se mu je postavil v bran grški vojskovođa Krinites, a je bil občutno tepen (893.).

Leon je koval krvavo povražilo. Poslal je svoje vojskovođe Niketo k divjim Madjarom ali „Turkom“, kakor so jih tedaj imenovali, in je pridobil njih kneze Arpada in Kurzana za zvezo proti Bolgarom. Madjari so prekorčili Donavo in pustošili Bolgarijo, med tem ko se je Simeon vojskoval proti Grkom. Zastoj jim je hotel Simeon nasproti; bil je premagan od roparskih krdel in jim moral celo prepustiti glavno mesto, ki so ga oropali.

Sedaj je hotel Simeon skleniti z Leonom mir. Vendar mu je poprej pisal, da bo če se-le potem podpisal mirovno pogodbo, ko mu bo cesar poslal nazaj vse vjete Bolgare. Leon je ugodil tej zahtevi. Vendar je trdil Simeon, da je cesar še obdržal nekaj Bolgarov v ujetništvu. Leon se je čutil radi tega očitanja zelo razžaljenega in vojska je na novo izbruhnila. Takoj v prvi bitki pri Bolgarofigos-u, med Carigradom in Odrinom, so doživeli Grki uničujoč poraz; njihov vojskovođa Teodozij je padel, kakor tudi večji del njegove vojske.

Po tej zmagi je sklenil Simeon, iztrebiti Madjare. Združil se je z njihovimi zapriseženimi sovražniki Pečenegi, ki so vdrlji v Ukrajino, ko se je ravno nahajal glavni del Ogrov na nekem pohodu. Bolgarsko-pečeneška vojska je pustošila madjarsko deželo, pobila moške prebivalce, ki so ostali doma v varstvo otrok in žen in odgnala vse ostale v vjetništvo. Ko so se Madjari vrnili domov od roparskega pohoda in našli staro domovino pusto in opustošeno, so jo zapustili zopet, da bi si ustanovili novo, in nastopili so se proti zahodu v pokrajini med Donavo in Tiso. Tako je bolgarski knez Simeon postal nekako ustanovitelj današnje ogrske države. Njegov namen je bil seveda, da bi popolnoma uničil Madjare. A čeprav ni tega dosegel, je bila njegova dežela od zdaj znanprej obvarovana pred napadi roparskega naroda.

(Dalje prihodnjic.)

Iz celega sveta.

V ječi. Iz Amerike pišejo glede položaja naseljenecov: Združene države hočejo imeti samo naseljenec, ki bodo sami lahko našli svoj kruh v deželi, ki so zmogni in sposobni, prijati za vsako delo in se tako preživeti. Vsa, o komur se da le malo sumiti, da ne bo najbrže mogel sam sebe preživeti, ki ni zmogel, sam si poiskati delo, ali ni dovolj močan, da bi za začetek prijel za vsako, tudi najtežje delo, tak ni zaželen naseljenec, tega se država boji. Revščine in pomanjkanja je že tukaj dovolj in javna dobrodelnost ima z državljanji že dovolj dela in stroškov, ne more še za tuje skrbeti. In sicer kolikor več je tukaj ljudstva, kolikor težje se dobi delo, kolikor manj se zasluzi, toliko nevarnejše je puščati v državo vsakega, tudi nesposobnega. Zato postopa vlada od dne do dne strožje z naseljenici in pripira vrata države vedno bolj in bolj. — 1. Preiskave na Ellis Islandu so jako stroge. Zato je vedno naseljeniški otok poln jetnikov, ki so zadržani. Skoraj 10% vseh, ki pridejo v Novi Jork, je pridržanih za posebno preiskovalno komisijo, kjer se morajo podvreči, ali zdravniškimi preiskavam, ali pa sodnijskim. — 2. Ako je zdravnik na vstopnico naredil kako opazko, ali ako je zasledil preiskovalni nadzornik kako sumljivo stvar in to zapisal, mora naseljenec v posebni oddelek, kjer so naseljenici zaprti, kakor v kletki ali kakor jetniki. Poseben oddelek s celim labirintom sob in soban in hodnikov tvori oddelek preiskovalne komisije v poslopju na Ellis Islandu. Navadno vedno 5 ali še več sodišč od jutra do večera deluje, pa še ne morejo sproti rešiti vseh slučajev. Tako se zgodi, da po 3 ali 4 dni

potnik čaka, predno pride njegov slučaj na vrsto. Že v tem oddelku se marsikaka solza prelje, ko je treba v upu in strahu čakati, kaj bo. Navadno naseljenec še ne ve, kaj se pravzaprav z njim godi, zakaj je tu zaprt. Ako skuša izvedeti pri uradnikih, ne dajo mu odgovora tudi, ako bi ga razumeli. Tu ne sme nihče, razun uradnikov, z njimi govoriti, ne smejo sprejeti nobenega pisma, smatrajo se za ljudi, ki so v preiskovalnem zaporu. Ko pride vrsta nanj, pokliče ga uradnik pred sodišče. Tu mora naseljenec po ameriškanskem načinu priseči, to je, vzdigniti roko in vse prste, med tem ko sodnik govori zanj prisego. Tasođnija obstoji iz sodnika, dveh svetovalcev, stenografa, ki vsako vprašanje in vsak odgovor zapiše, in tolmača, ki raznim, angleščine nevednim naseljenecem, pove v materinščini. Ako je zdravniška izjava pri vstopu naseljenca v Ameriko, ima sodišče potem jako lahko nalogo. Pri gotovih boleznih, ki so ali nalezljive, ali ki so neozdravljive, ali ki zadržujejo človeka, da ne more delati in si zaslužiti vsakdanjega kruha, ali je visoka starost, tu je obsodba jasna: Nazaj v domovino! — Ako so druge stvari, če naslov ni dober, ali je naseljenec mladoleten, ali gre dekle k ženi in t. d., tu se obsodba: odloži, in se naseljenec parodi, naj si skuša preskrbeti potrebni denar od sorodnikov, ali naj si zagotovi zapriseženo izjavo sorodnika ali žemina, da bo dekle takoj poročil. — 3. Ako je vse v redu in se je sumnja nadzornikova izkazala za neutemeljeno, ali je prišel kdo, kak sorodnik, sam k sodišču, ki je takoj lahko izpolnil pogoje sodišča, tedaj sodišče izreče sodbo: pripuščeno, — in naseljenec sme naprej v Ameriko.

Umetno meso. Poleg vseh drugih „umetnih“

stvari se nam dosedaj obeta tudi umetno meso. Belgij, skemu kemiku Effrontu se je bojda posrečilo najti način za izdelavo umetnega mesa, ki ima popolnoma tak okus kakor goveje, telečje, kostrunovo ali prašičevo meso, je pa mnogo bolj ceno in bolj hranljivo nego pravo meso. Umetno meso se prireja iz pivovarniških odpadkov — slađu. Postopa se tako-le: Slađu se najprej opere in stisne, nato pride v žepljano kopej in za tem se obdeluje z apnom. Nato se zmes preceđi in vođa izpari, na kar se zmes zopet stisne. Sedaj se u. porabijo razne kemikalije, ki jih Effront noče izdati. Končni uspeh je — „viandin“, mesu podobna masa, to je umetno meso, ki je bojda naravnost vzorno živilo. Tako vsaj so dognali na — podganah. Zaprli so namreč v dva oddelka po 6 podgan skupaj. En oddelek je dobival na 1 dan po 5 gramov umetnega mesa in par zrn žita za vsako podgano, drugi oddelek pa po 12 gramov pravega mesa in ravno toliko žita kakor prvi oddelek. Uspeh je bil ta, da so podgane, ki so dobivale pravo meso, v enem tednu lakote poginile, drugi oddelek se je pa ob umetnem mesu izvrstno počutil. — Po ameriškansko!

Razdelitev žita med stradajoče prebivalstvo v novi Srbiji. Srbsko ministrstvo za narodno gospodarstvo je odredilo, da se brezplačno žito in koruza razdelita tako-le: debarsko okrožje 500.000 kg, labški okraj 100.000 kg, djevdjeljski okraj 30.000 kg; 570.000 kilogramov se da na razpolago vrhovnemu poveljstvu da razdeli ondi, kjer se pokaže potreba.

20 hiš pogorelo je v Fiave na Tirolskem. Brez strehe je 100 oseb. Škode je 50.000 do 80.000 K; 50 tisoč kron je pokritih po zavarovanju.